

забезпечення, так і практичну діяльність судових органів. Незважаючи на наявність моністичної моделі інтеграції міжнародного права, ключовим чинником ефективного впровадження стандартів ЄКПЛ є здатність національних судів до гнучкого і водночас обґрунтованого тлумачення національного законодавства у світлі практики ЄСПЛ. ЄСПЛ визнає наявність у національних судів простору для розсуду (*margin of appreciation*) та заохочує їх до пошуку найбільш адекватних і ефективних способів захисту прав і свобод, гарантованих Конвенцією, з урахуванням національних правових особливостей. При цьому важливою умовою є повага до меж конституційної компетенції судів і дотримання принципу розподілу влади.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Ганьба О. Б. Особливості правових відносин, що виникають у ході імплементації практики Європейського суду з прав людини в судочинстві України. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. № 4 (40). 2018. С. 92-96. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/194331/194431>
2. Слободяник Т. М., Бігдан М. В., Таран І. О. Застосування практики Європейського суду з прав людини в цивільному процесі. Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право. Ужгород, 2023. Т. 1. Вип. 77. С. 159-163. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/283056/277257>
3. Гулям У. Х. Імплементація практики Європейського суду з прав людини в діяльності судів України. Науковий вісник гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2022. № 57. С. 108-114. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc57/22.pdf>
4. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України № 3477-IV від 23.02.2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
6. Gerards J., Fleuren J. W. A. (2014). Implementation of the European Convention on Human Rights and of the judgments of the ECtHR in national case-law : a comparative analysis. Intersentia

УДК 347

**Крутник Р. І.**

*аспірант третього року навчання  
кафедри цивільного права і процесу  
Західноукраїнського національного  
університету*

#### **Застосування принципу розумності в договірних зобов'язаннях**

Закріплення принципу розумності в статті 3 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1] свідчить про його особливе значення для усього цивільного законодавства. Втім найбільш яскраво цей принцип проявляється

саме у сфері договірних зобов'язань, оскільки договір є основним регулятором цивільних відносин в сучасних умовах. Аналізуючи норми ЦК України як основного акту цивільного законодавства України, можна виділити кілька основних напрямів застосування цього принципу в договірних відносинах.

По-перше, принцип розумності застосовується на стадії укладення договору. Він проявляється у вимогах щодо розумного формулювання умов договору, уникнення двозначностей та протиріч, включення всіх істотних умов, необхідних для належного виконання зобов'язань. Так, у ч. 1 ст. 638 ЦК України встановлено, що договір вважається укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору [1]. Визначення, які умови є істотними для конкретного виду договору, також повинно базуватися на принципі розумності, закріпленому в статті 3 ЦК України.

Як зазначає В. В. Луць, «відповідно до ч. 3 ст. 6 ЦК сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд, крім тих положень, обов'язковість яких для сторін прямо впливає із самого акта законодавства чи його змісту або із суті правовідносин між сторонами. ... При цьому, звичайно, сторони мають враховувати вимоги ЦК та інших актів законодавства, звичаїв ділового обороту, вимоги розумності, добросовісності та справедливості» [2, с. 54]. Таким чином, закріплення принципу розумності в ст. 3 ЦК України вимагає від сторін договору реалістичного підходу до формулювання його умов та уникнення надмірно обтяжливих або нездійсненних умов.

По-друге, принцип розумності є важливим при тлумаченні умов договору. Згідно з ч. 3 ст. 213 ЦК України при тлумаченні змісту правочину беруться до уваги однакове для всього змісту правочину значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів. Якщо буквальне значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів не дає змоги з'ясувати зміст окремих частин правочину, їхній зміст встановлюється порівнянням відповідної частини правочину зі змістом інших його частин, усім його змістом, намірами сторін [1]. Саме принцип розумності, закріплений у ст. 3 ЦК України, дозволяє обрати таке тлумачення договору, яке найбільш повно відповідає справжній волі сторін та забезпечує ефективність договірних відносин.

По-третє, принцип розумності має вирішальне значення при визначенні способу виконання договірних зобов'язань, особливо в тих випадках, коли договір не містить детальної регламентації цього питання. Відповідно до ч. 1 ст. 526 ЦК України, зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог закону, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться. Закріплення принципу розумності в статті 3 ЦК України є особливо важливим для визначення належного способу виконання зобов'язань у тих випадках, коли договір містить прогалини або неясності. Цей принцип дозволяє заповнити такі прогалини.

По-четверте, принцип розумності застосовується при визначенні строків виконання зобов'язань. Згідно з ст. 530 ЦК України, якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений вказівкою на подію, яка неминуче має настати, підлягає виконанню з

настанням цієї події. Якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час, крім випадків, установлених законом про банки і банківську діяльність. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає із договору або актів цивільного законодавства [1]. Саме принцип розумності, закріплений у статті 3 ЦК України, дозволяє визначити, який строк слід вважати адекватним для виконання конкретного зобов'язання.

По-п'яте, принцип розумності є важливим критерієм для оцінки правомірності односторонньої відмови від зобов'язання або односторонньої зміни його умов. Відповідно до ст. 525 ЦК України, одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається, якщо інше не встановлено договором або законом [1]. У тих випадках, коли закон або договір передбачає можливість такої відмови або зміни, вона має здійснюватися розумно, з урахуванням інтересів іншої сторони та надання їй достатнього часу для адаптації до нових умов.

По-шосте, особливої уваги заслуговує застосування принципу розумності при визначенні форми відповідальності за порушення договірних зобов'язання, зокрема, при визначенні розміру збитків та неустойки. Відповідно до ч. 2 ст. 623 ЦК України, розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання, доказується кредитором [1]. При цьому принцип розумності, закріплений у ст. 3 ЦК України, вимагає, щоб заявлений розмір збитків був економічно обґрунтованим і відповідав реальним втратам кредитора. Щодо неустойки, то ч. 3 ст. 551 ЦК України передбачає можливість зменшення її розміру судом, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення. Саме принцип розумності є одним із критеріїв для визначення того, чи є розмір неустойки непропорційно великим, та забезпечувати баланс між захистом інтересів кредитора та запобіганням надмірному обтяженню боржника.

Підтвердження зазначеного можна віднайти в матеріалах судової практики. У постанові Верховного Суду від 30 березня 2021 року у справі № 902/538/18 зазначається, що суд з власної ініціативи може зменшити розмір неустойки (пені) до розумного розміру, виходячи з принципів розумності, добросовісності, справедливості й пропорційності [3]. У постанові Верховного Суду від 13 січня 2020 р. у справі № 902/855/18 зазначається, що цивільні та господарські відносини повинні ґрунтуватись на засадах розумності, справедливості, добросовісності як складових елементів принципу верховенства права. Наявність у кредитора можливості стягувати із боржника надмірні грошові суми як неустойку спотворює її дійсне правове призначення, оскільки із засобу розумного стимулювання боржника виконувати основне зобов'язання неустойка перетворюється на несправедливо непропорційний тягар для боржника та джерело отримання невинуватених додаткових прибутків кредитором [4].

Таким чином, у договірних зобов'язаннях принцип розумності застосовується на всіх стадіях – від укладення договору до його виконання та, у разі необхідності, відповідальності за порушення умов договору.

Подальший розвиток теорії та практики застосування принципу

розумності в договірних зобов'язаннях має важливе значення для вдосконалення правового регулювання цивільних відносин в Україні. Особливу увагу слід приділити розробці більш чітких критеріїв застосування розумності для різних видів договірних зобов'язань, а також аналізу та узагальненню судової практики з цього питання.

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Луць В.В. Договірне право України: сучасний стан і тенденції розвитку. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2009. № 2 (11). С. 52 – 55.
3. Постанова Верховного Суду від 30 березня 2021 року у справі № 902/538/18. URL: [https://www.lawfirm-pryadko.com/articles/sudebnaya\\_praktika\\_umensheniya\\_razmera\\_otvetstvennosti\\_po\\_hozyajstvennym\\_delam](https://www.lawfirm-pryadko.com/articles/sudebnaya_praktika_umensheniya_razmera_otvetstvennosti_po_hozyajstvennym_delam) (дата звернення: 10.03.2025).
4. Постанова Верховного Суду від 13 січня 2020 р. у справі № 902/855/18. URL: <https://budenniy.org.ua/2022/01/31/praktyka-verhovnogo-sudu-shhodo-zmenshennya-rozmiru-neustojky/> (дата звернення: 10.03.2025).

УДК 342.9

**Кравчук М. Ю.**

*д.ю.н., професор, завідувач кафедри  
адміністративного права та судочинства,  
Західноукраїнський національний університет*

#### **Актуальні проблеми правового регулювання спорту та шляхи їх вирішення**

У сучасному суспільстві спорт відіграє надзвичайно важливу роль не лише як засіб фізичного розвитку та здорового способу життя, а й як значущий соціальний, економічний та правовий феномен. Зростання інтересу до професійного спорту, збільшення обсягів фінансування спортивних заходів, а також міжнародна інтеграція спортивного середовища актуалізують потребу у належному правовому регулюванні цієї сфери. Проте на практиці виникає низка проблем, пов'язаних із прогалинами в законодавстві, неузгодженістю нормативно-правових актів, відсутністю єдиної політики у сфері спортивного права. Нерідко правові колізії стають причиною конфліктів між спортсменами, федераціями, тренерами та іншими суб'єктами спортивних правовідносин. Саме тому аналіз актуальних проблем правового регулювання спорту та пошук шляхів їх вирішення є не лише теоретично важливим, а й практично необхідним завданням для забезпечення сталого розвитку спортивної галузі в Україні.

Правове регулювання спорту – це система правових норм і механізмів, що визначають порядок організації, проведення спортивних заходів, статус